

Ģimenes dārziņu ieguldījums ekosistēmu pakalpojumos

15 15:35

Izaicinājums

Daudzos gadījumos standarta pilsētas dārzos un parkos izmanto tikai dažas augu sugas. Šādi dārzi spēj nodrošināt regulējošos un kultūras pakalpojumus, bet tikai neredzams apgādes pakalpojumus.

Pilsētas ģimenes dārziņi, kas savā darbībā nepielieto labās prakses piemērus, samazina ekosistēmu pakalpojumus. Piemēram, ķīmikāliju lietošana var kaitēt cilvēku veselībai, florai un faunai, kā arī izraisīt bioloģiskās daudzveidības un dzīvotņu samazināšanos.

Kāda veida pakalpojumus un praksi var sniegt daudzfunkcionāli un ilgtspējīgi dārziņi, salīdzinot tos ar slikti veidotiem un apsaimniekotiem dārziņiem?

Šīs uzzīņu lapas mērķis ir noteikt galvenās vadlīnijas un sniegt detalizētāku informāciju, kas palīdzētu dārzkopjiem nodrošināt lieliskus ĢD risinājumus.

Šī uzzīņu lapa iesaka procesu un rīcības plānus, kurus iespējams izmantot problēmu risināšanā un produktīvas darbības nodrošināšanā, kā kontekstu ņemot potenciālās pozitīvās un negatīvās sociāli-ekoloģiskās ietekmes.

Labākā prakse un tehnoloģijas var uzlabot ĢD sniegtos ekosistēmu pakalpojumus. Piemēram, tādējādi iespējams nodrošināt vairāk ieguvumu (kvantitāte/kvalitāte/izmaksas) attiecībā uz šādiem aspektiem:

- Dzīvotņu nodrošināšana dažādām radībām.
- Pārtikas/produktu nodrošināšana.
- Vietējo klimatisko apstākļu regulācija.
- Rekreācija un iespēja kontaktēties ar dabu.

2. attēls – Apgādes dārziņš, vietējas, svaigas un veselīgas pārtikas sagāde Cēsīs, Latvijā.
Foto: Avigeila Hellere

3. attēls – Ekoloģiskais koridors Lisabonā, Portugālē. Foto: Avigeila Hellere

Informācija dārzkopjiem

ĢD loma vērtīgu produktu nodrošināšanā (apgādes pakalpojumi)

- Daudzfunkcionālās vietas dod jaunas iespējas un izaicinājumus tirgus produktu ražošanā. Dārziņi apgādā iedzīvotājus ar vietēju, svaigu un veselīgu pārtiku, ieskaitot medicīniskos un aromātiskos augus.

ĢD loma bioloģiskās daudzveidības un vides apstākļu uzlabošanā (regulējošie pakalpojumi)

- Tie veido ekoloģiskos koridorus un savieno plašus parkus un dažādus dārzus atšķirīgās pilsētas daļās no blīva pilsētas centra līdz nomalēm [1].
- Tie nodrošina dzīvotņu dažādību atšķirīgām radībām un bagātina bioloģisko daudzveidību ar plaša spektra augu sugu stādījumiem [2].
- Veģetācija (piemēram, augsnes segums un sakņu sistēma) palīdz novērst augsnes fizisko degradāciju (piemēram, eroziju).
- Dārziņi saglabā augsnes auglību, novērš barības vielu zudumu un uzlabo augu atlieku sadalīšanos.
- Tie nodrošina vietējo siltuma regulāciju.

ĢD nozīmīgums dārzkopju labklājībai (kultūras pakalpojumi)

- Tie nodrošina iespēju piedalīties kopienas pasākumos, izglītoties augkopībā un veicināt vides aizsardzību.
- Tie rada pozitīvu piesaisti un piederības sajūtu videi, kā arī labsajūtu [3] [4].
- Tie veido ainavu un pilsētas rotu, vietas estētiskajam baudījumam un atpūtai.

Padomi

- Dārza veidošanā izmantojiet jau iepriekš izstrādātu oficiālo dokumentāciju un likumdošanu [5].
- Veidojiet dārzus ar vietām gan individuālai, gan kopienas dārzkopībai.
- Izmantojiet daudzveidīgus augus, nevis dažu augu lielas grupas (tādējādi iespējams bagātināt dzīvotnes un apputeksnēšanu).
- Lietojiet nektāraugus [6].
- Dārzkopjiem jāapsver ieguvumi un riski ekosistēmu pakalpojumiem, tādējādi jāņem vērā: 1) produktu vērtība (fiziskā vai tirgus); 2) vajadzība pēc plāna, kas aptvertu dabas resursu paraugus un analīzes; 3) zemes piemērotība un ierobežojumi (piem., nogāze); 4) sociāli ekonomiskie apstākļi, tādējādi izvērtējot tādus faktorus kā finansālie resursi un enerģijas cena; 5) izsvērti risinājumi mērķu iespējamiem kompromisiem (piem., jaunas ierīces ekonomiskā ietekme un ietekme uz vidi).

Dārzkopju rīcības un prakse

- Pielietojiet ieteikumus ilgtspējīgas produktivitātes nodrošināšanai, piemēram, zemes specifiskajiem apstākļiem (piemēram, augsnes un ūdens pieejamība un kvalitāte) piemērotie augi un augu seka, kā arī iespējamās "bioloģiskās dārzkopības metodes".
- Lietojiet otrreizēji pārstrādātu organisko materiālu (piem., kompostētus atkritumus), tādējādi samazinot papildus un neatjaunojamo resursu izmantošanu augsnes auglības uzlabošanai.
- Videi draudzīgākai uzturēšanai izmantojiet mazāk pesticīdu un mēslojuma

Uzzini vairāk

Atsauces

- [1] **Mata, D.** 2014. Allotment gardens in Lisbon. Available at: http://www.urbanallotments.eu/fileadmin/uag/media/Lisbon/Lisbon_report_NK8.pdf
- [2] **Matteson K. C., Ascher J. S., & Langellotto G. A.** (2008). Bee richness and abundance in New York city urban gardens. *Annals of the Entomological Society of America*, 101(1), 140-150.
- [3] **Ferris, J., Norman, C. & Sempik J.** 2001. People, land and sustainability: community gardens and the social dimension of sustainable development. *Social Policy & Administration* 35 (5), 559–568.
- [4] **Hassell, M.** 2002. *The Struggle for Eden: Community Gardens in New York City*. Westport: Bergin & Garvey.

4. attēls – Dzīvotnes un bioloģiskā daudzveidība Cēsīs, Latvija. Foto: Avigeila Hellere

5. attēls – Kontakts ar dabu Haifā, Izraēlā. Foto: Avigeila Hellere

Informācija politikas veidotājiem

- Pilsētas ģimenes dārziņi ir vietas, kas nodrošina nozīmīgus ieguvumus: apgādes, regulējošos (tai skaitā - dzīvotnes) un kultūras pakalpojumus.
- Dārziņu radītie ieguvumi uzlabo pilsētu spēju pārvarēt sociāli ekonomiskos un ekoloģiskos izaicinājumus.
- ĢD var nodrošināt iedzīvotājus ar veselīgu vietējo pārtiku un dot ieguldījumu pārtikas transportēšanai izmantotās enerģijas samazināšanai. Tie nodrošina vietu atpūtai, ir ekoloģisko koridoru daļas, samazina pilsētas siltuma stresu [7] un uzlabo augsnes un ūdens aizsardzību, palielinot infiltrāciju un samazinot noteci (tas īpaši svarīgi seklām un viegli izskalojamām augsnēm), kā arī uztur augsnes auglību un ūdens kvalitāti.
- Ņemot vērā ĢD unikālās īpašības un to spēju apvienot daudz pakalpojumu, galvenajiem politikas veidotājiem (piemēram, pašvaldībām, vietējām sabiedriskajām iestādēm) vajadzētu iekļaut šo "zaļās infrastruktūras" veidu pilsētas un piepilsētas plānošanā kā specifisku sociāli ekoloģisko sistēmu.
- Pilsētas blīvuma un lieluma palielināšanās dēļ ir jāveicina jaunu ĢD veidošanu vietās, kur augstākminētie pakalpojumi varētu uzlabot arī iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Īsie ieteikumi

- Nodrošiniēt ikgadējus (vai ilgtermiņa) līdzekļus budžetā ĢD plānošanas aktivitātēm.
- Nodibiniēt darba grupu, kurā būtu iekļauti dažādi pašvaldības departamenti (piem., pilsētplānošana, parki un rekreācija, kultūra, kopiena un izglītība) un nozīmējiet vismaz vienu personu, kas atbildīga par ĢD jautājumiem.
- Definējiet mērķa grupas: sociāli ekonomiskais statuss, ģimenes ar bērniem, pensionāri, imigranti utt. Novērtējiet viņu vides apziņas līmeni un apņemšanās.
- Kartējiet pilsētas neapbūvētās un pamestās teritorijas pašvaldības īpašumā, marginālās teritorijas (piemēram, ceļmalas), vietas pašreizējos parkos, ko varētu pārvērst par dārziņiem, skolu, bērnudārzu un privātās (nevalstisko organizāciju apsaimniekotās) teritorijas.
- Pielietojiet īpašus noteikumus un līgumus attiecībā uz iesaistīto pušu atbildību un kompromisiem ekoloģiskajos jautājumos.
- Izveidojiet pašvaldības izdotas vadlīnijas (kas orientētas uz kopienu un dārzkopjiem) ar galvenajiem rādītājiem, standartiem un robežām, lai veicinātu labāko praksi.
- Integrējiet pārvaldības formas, ieskaitot politiskos sektorus un iedzīvotāju platformas, lai uzlabotu pieeju multidisciplinārai informācijai un sekmētu mācīšanos.

Uzzini vairāk

Atsauces

- [5] **Levi E., Zeikel A., Galon I. & Lev N.** 2013. The secret of the community gardens. Published by Ministry of Agriculture and Rural Development, Israel (In cooperation with Ministry of Health, Ministry of Social Affairs and Social Services, Ministry of Construction and Housing, Ministry of Environmental Protection, JDC Israel, The Society for the Protection of Nature in Israel & Community Gardens, Israel) (in Hebrew).
- [6] **Heller A., Maoz G., Kagan S., Dag A., Zinger A., Amara R., Slavetsky Y., Chercasky P. & Eisikowitch D.** 2016. Nectar plants in Israel. Published by Ministry of Agriculture, Israel.
- [7] **Coen P., Potchner O. & Bitan A.** 2007. Bioclimatology of urban parks in Tel-Aviv. Yaar, 9:40-46 (In Hebrew).

AUTORI

Avigail Heller¹, Ministry of Agriculture and Rural Development, Izraēla
Paulo Brito da Luz, INIAV - National Institute of Agrarian and Veterinary Research, Portugāle

¹autors saziņai: avigailheller1@gmail.com

TULKOJUMS UN NOFORMĒJUMS LATVIEŠU VALODĀ

Māra Urtāne, Latvijas Lauksaimniecības Universitāte; Alisa Koroļova, Rīgas Tehniskā Universitāte
Madara Lece, Latvijas Universitāte; Andis Zilāns², Latvijas Universitāte

²autors saziņai: kristine.abolina@lu.lv

UZZIŅU LAPA | 1. IZDEVUMS | LATVIEŠU VALODĀ | PUBLICĒTS TIEŠSAISTĒ 2016. GADA 1. DECEMBRĪ

COST (European Cooperation in Science and Technology) ir starptautiskās sadarbības atbalsta programma, kas izveidota, lai Eiropas līmenī atbalstītu zinātnieku un pētnieku sadarbību dažādās zinātnes un tehnoloģijas attīstības jomās. Programmas mērķis ir atbalstīt galvenokārt pirms-konkurences pētniecību, kā arī pētījumus, kas risina aktuālas sabiedrības problēmas.

www.cost.eu

COST programmu finansē Eiropas Savienības pētniecības un inovācijas atbalsta programma "Apvārsnis 2020"

Pateicība

Šī uzzīņu lapa balstās uz COST akcijas TU1201 projekta "Ģimenes dārziņi Eiropas pilsētās" izstrādātajiem materiāliem.

www.urbanallotments.eu

Pievienojies pilsētas dārziem Eiropā

<https://www.facebook.com/groups/825421310826607/>